

Paulina ŁOŚKO*

*Wydział Filozoficzny, Akademia Ignatianum w Krakowie

Pstrokaty Wszechświat (recenzja książki Owena Gingericha *Boski wszechświat*)

*Za wszystko, co pstrokate, chwala niech będzie Panu —
Za niebo wielobarwne jak laciate cielę;
Za grzbiety pstrągów, różem nakrapiane w cętki;
Za skrzydła zięb; żar szkarłatny rozłupanych kasztanów;
Za ziemię w działkach, w kawalkach — za ugór i za zieleni;
I za rzemiosło wszelkie, jego narzędzia i sprzęty.*
(Gerard Manley HOPKINS, G.M., „Pstre piękno”¹)

Owen Jay GINGERICH urodził się w 1930 roku. Obecnie jest emerytowanym profesorem astronomii i historii nauki na Uniwersytecie Harvarda (USA). Prowadził — między innymi — dogłębne badania nad pracami Jana KEPLERA (1571-1630) i Mikołaja KOPERNIKA (1473-1543). Jest członkiem Amerykańskiej Akademii Sztuk i Nauk Amerykańskiego Towarzystwa Filozoficznego, Międzynarodowej Unii Astronomicznej oraz wielu innych towarzystw naukowych. 23 czerwca 2008 roku Uniwersytet Zielonogórski nadał Owenowi GINGERICHOWI tytuł Doktora *honoris causa*.

¹ W: BARAŃCZAK, *Od Chaucera do Larkina*, s. 389.

Książdz Michał HELLER² w przedmowie do „Boskiego wszechświata” przybliżyła nam naukowe i filozoficzno-religijne poglądy GINGERICHA:

Owen Gingerich skorzystał z okazji, aby przedstawić swoje filozoficzne i religijne poglądy w szerokim kontekście uprawianej przez siebie nauki [...] wiele miejsca w książce zajmuje problem „przystosowania” Wszechświata do wytworzenia i podtrzymywania życia. Gingerich pokazuje, że ewolucja biologiczna jest włóknem ewolucji całego Kosmosu³.

Przedstawia też historię spotkania GINGERICHA z polskim historykiem astronomii Jerzym DOBRZYCKIM, które zaowocowało aktywnym udziałem Autora „Boskiego wszechświata” w przygotowaniach do uroczystości pięćsetlecia urodzin Mikołaja KOPERNIKA.

Książka „Boski wszechświat” jest zbiorem wykładów wygłoszonych przez Owena GINGERICHA w 2005 roku na Uniwersytecie Harvarda. Na strukturę książki, obok przedmowy, prologu i epilogu, składają się trzy rozdziały. Prolog to „podróż”, do której GINGERICH zaprasza czytelnika, by ukazać mu, kiedy zrodziła się jego niesamowita pasja i zainteresowanie astronomią oraz jak przebiegała jego dalsza kariera naukowa.

Pierwszy rozdział książki poświęcony został kwestii „mierności”. Konkretnie rzecz biorąc, Autor zastanawia się, czy mierność to dobry pomysł na zrozumienie miejsca, jakie człowiek zajmuje we wszechświecie. Tytuł drugiego rozdziału również przybiera postać pytania: „Czy uczonemu wolno wierzyć w tzw. zamysł?”. A więc, czy naukowiec, przyjmując naukowe teorie wyjaśniające powstanie i początek Wszechświata, może je pogodzić z wiarą we Wszechświat zaprojektowany w sposób celowy przez Boga? Ostatni rozdział związany jest

² Ks. prof. Michał HELLER – polski filozof przyrody specjalizujący się w kosmologii relatywistycznej, teolog, który szczególną uwagę zwraca na relację zachodzącą pomiędzy nauką a wiarą. W 2008 roku, jako pierwszy Polak, otrzymał Nagrodę Templetona przyznawaną za przełamywanie barier między nauką a religią. Jest on autorem licznych książek, publikacji naukowych oraz fundatorem i dyrektorem Centrum Kopernika Badań Interdyscyplinarnych w Krakowie.

³ GINGERICH, *Boski wszechświat*, s. X-XI.

z pytaniami „bez odpowiedzi”, ponieważ często nie są to pytania naukowe *sensu stricto*, lecz kwestie mające charakter metafizyczny i wykraczające poza naukowe ramy uzasadnienia.

Owen GINGERICH w omawianej książce porusza także sprawę kopernikańską, komentuje poglądy ewolucjonistów, odnosi się do społecznego ruchu zwolenników tzw. Inteligentnego Projektu. Swoje uzasadnienia opiera na najnowszych osiągnięciach astronomii i kosmologii. Jest to swego rodzaju kompendium wiedzy umożliwiający zrozumienie problemów, jakie napotyka na swojej drodze sama nauka. Należy zwrócić uwagę, iż obok uzasadnień naukowych Autor tworzy przestrzeń dla rozstrzygnięć na gruncie metafizyki, których nie da się zweryfikować ściśle naukowo, empirycznie, gdyż przekraczają one granice wąskich metod stosowanych w naukach przyrodniczych. Jak wskazuje sam tytuł książki – „Boski wszechświat” – Autor rozpatruje możliwość obecności Boga we wszechświecie. GINGERICH stara się odkryć przed czytelnikiem misterną i głęboką strukturę Kosmosu. Zadaje też fundamentalne pytanie: czy możliwe jest odkrycie prawdy o wszechświecie tylko za pomocą nauk szczegółowych, czy może Wszechświat to dzieło Mądrym Stwórcy i do poznania Kosmosu konieczna jest wiara badacza?

Ta skromnie wyglądająca książeczka rozważa niezwykle ciekawy i istotny problem relacji wiary do nauki, poszukuje prawdy o powstaniu Wszechświata i człowieka. Jest próbą odpowiedzi na takie – między innymi – pytania, jak: Czy wiara koliduje z metodą naukową? Czy naukowiec może być osobą wierzącą? Warto w tym miejscu podkreślić, iż udzielone odpowiedzi nie są oparte na „ślepych” intuicjach autora, lecz są wsparte wiedzą z zakresu nauki oraz historii nauki.

Należy przyznać, że właściwie od momentu, kiedy człowiek pojawił się na Ziemi, zadaje on sobie pytania o przyczynę sprawczą i celową swego istnienia oraz pytania dotyczące powstania świata jako całości w jego najszerszym wymiarze. Wszechświat jest jednak „bez-kresem”, którego człowiek nie jest w stanie do końca poznać i ogarnąć. Mimo to ludzie usilnie pragną zbliżyć się do prawdy o wszechświecie; prowadzą w tym zakresie badania i obserwacje, ponieważ poznanie rzeczywistości tego, co stworzone, zbliża nas do samego Stwórcy.

Mimo że książka zawiera sporo szczegółowych opisów z zakresu fizyki, astronomii czy biologii – co może być pewną trudnością dla nieprzygotowanego czytelnika, niebędącego ekspertem w tych dziedzinach – pobudza ona do myślenia i refleksji. Poszerza horyzonty myślowe, zwraca uwagę na kontekst historyczny, będący niezbędnym elementem w udzielaniu odpowiedzi na fundamentalne pytania dotyczące złożoności Wszechświata i życia człowieka. Książkę zdecydowanie polecam – szczególnie tym osobom, które są zainteresowane problematyką związków nauki z religią.

Literatura

- BARAŃCZAK, S., [red. i przeł.] *Od Chaucera do Larkina. 400 nieśmiertelnych wierszy, 125 poetów anglojęzycznych z 8 stuleci*, Kraków : Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, 1993.
- GINGERICH, O., *Boski wszechświat*, [przeł.] J. WŁODARCZYK, [wst.] M. HELLER, Warszawa : Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2008.